

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН САЛБАРЫН ЗЭЭЛ, ТУСЛАМЖИЙН ХӨРӨНГИЙН АШИГЛАЛТ, ҮР ӨГӨӨЖ СЭДЭВТ ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН АУДИТЫН ХУРААНГУЙ ТАЙЛАН

Нэг. Ерөнхий мэдээлэл

Аудитын код:	АГГ-2023/25-ШТА-ГА	Шалгагдсан байгууллага:	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам, Сангийн яам, Төслийн нэгж, удирдах хороо, хөтөлбөр хэрэгжүүлж буй аж ахуйн нэгжүүд
Аудитын нэр:	Хөдөө аж ахуйн салбарын зээл тусламжийн хөрөнгийн ашиглалт, үр өгөөж		
Аудит хийсэн бүтцийн нэгжийн нэр:	Гүйцэтгэл-Нийцлийн аудитын газар	Аудит хийсэн баг, албан тушаалтан:	Аудитын менежер Б.Батчимэг, ахлах аудитор Х.Энх-Амгалан, аудитор М.Доржмаа, Ш.Наранбаатар, О.Дашхонгор, Х.Шинэбаяр, Н.Онон

Хоёр. Аудитын үр дүн:

Аудитын зорилт: Хөдөө аж ахуйн салбарын зээл тусламжийн хөрөнгийн ашиглалт, үр өгөөж сэдвээр гүйцэтгэлийн аудит хийж дүгнэлт, зөвлөмж гарган, УИХ болон холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулж, олон нийтэд мэдээлэхэд аудитын зорилт чиглэгдсэн.

Аудитын зорилтыг хангахын тулд дараах чиглэлээр аудитыг гүйцэтгэсэн болно. Үүнд:

- Засгийн газрын шугамаар авсан зээлийг үр дүнтэй ашиглаж байгаа эсэх;
- Зээл, тусламжийн хөрөнгийн ашиглалтад тавих хяналтын тогтолцоо үр нөлөөтэй эсэх

Аудитын хамарсан хүрээ: Аудитад Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам, Сангийн яам, Хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт гадаад зээл, тусламжийн хөрөнгөөр төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлж буй аж ахуйн нэгжүүд болон төслийн удирдах хороо, төслийн нэгж, хэрэгжүүлэгч холбогдох байгууллагын үйл ажиллагаа, 2016-2022 онд хэрэгжсэн 9 төслийн хөрөнгийн ашиглалт, үр дүнг хамрууллаа.

БҮЛЭГ 1 ГАДААДЫН ЗЭЭЛ, ТУСЛАМЖИЙН ХӨРӨНГӨӨР ХЭРЭГЖИЖ ДУУССАН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ НЭГДСЭН ШАЛГУУР, АРГАЧЛАЛЫГ БАТАЛЖ МӨРДҮҮЛЭХ ШААРДЛАГАТАЙ БАЙНА

Хөдөө аж ахуйн салбарт гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлж буй төслийн зорилго нь үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг дэмжиж, төрөөс баримтлах хөгжлийн бодлоготой нийцэж байна

1.1 Мөн Улсын Их Хурал Засгийн газраас ХАА-н салбарын урт, дунд хугацааны тэргүүлэх чиглэл, бодлогын зорилтуудыг агуулсан дараах баримт бичгүүдийг баталжээ.

Дүрслэл 2. ХАА-ын тэргүүлэх чиглэлийн бодлого

Эх сурвалж: ХАА-н салбарын бодлогын баримт бичгүүд

1.2 Дээрх бодлогын баримт бичгүүд болон ХАА-н салбарт хэрэгжүүлж буй төсөл, хөтөлбөрийн үндсэн зорилт нь байгальд ээлтэй, нийгмийн хөгжлийн чиг хандлага, хэрэгцээ, шаардлагад нийцсэн, хариуцлагатай, бүтээмж өндөр, тогтвортой үйлдвэрлэлтэй эдийн засгийн тэргүүлэх салбар болгон хөгжүүлэх зорилготой байна.

1.3 Мал аж ахуй, газар тариалан, жижиг дунд үйлдвэрлэлийн бүтээмжийг нэмэгдүүлж, эдийн засгийн өсөлтийг бий болгох, хөгжүүлэхэд шаардлагатай зарим төсөл, хөтөлбөрүүдийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийг гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлж байгаа нь Засгийн газрын урт болон дунд хугацааны бодлогын зорилтыг дэмжсэн байна.

1.4 Эдгээр төсөл, арга хэмжээний санхүүжилт болон ажлын гүйцэтгэл 2023 оны 8 дугаар сарын байдлаар нийт 213.7 сая ам.доллар, 3.8 сая евро, 5.0 тэрбум иен буюу 781.1 тэрбум төгрөгийн зээл, тусламжаас 560.7 тэрбум төгрөгийг ашиглажээ.

Санхүүжилт, ажлын гүйцэтгэл /сая.төгрөг/

№	Төслийн нэр	Зээлийн дүн	Зээлийн ашиглалт	Үлдэгдэл
1	Зээлийн батлан даалтын тогтолцоог дэмжих замаар эдийн засгийг төрөлжүүлж, ажлын байрыг бий болгох төсөл	208,353.0	171,439.8	36,913.2
2	Трактор, ХАА-н техник, тоног төхөөрөмж нийлүүлэх төсөл /зээл/	15,214.5	14,072.3	1,142.2
3	Экспортыг дэмжих төсөл	66,161.1	35,103.8	31,057.3
4	Мал аж ахуйн салбарын эдийн засгийн эргэлтийг нэмэгдүүлэх төсөл	100,861.0	69,366.8	31,494.2
5	Зах зээл ба бэлчээрийн удирдлагын хөгжил төслийн нэмэлт санхүүжилт	29,980.7	29,689.6	291.1
6	Хоршоолсон хэлбэрээр ногооны аж ахуй эрхлэх замаар өрхийн амьжиргааг сайжруулах төсөл	10,417.7	9,017.5	1,400.2
	Хоршоолсон хэлбэрээр ногооны аж ахуй эрхлэх замаар өрхийн амьжиргааг сайжруулах төсөл нэмэлт санхүүжилт	1,736.3	1,475.3	261.0
7	Хөдөө аж ахуй, хөдөөгийн хөгжил 2 төсөл	127,837.1	127,837.1	-
8	Хүнсний ногооны үйлдвэрлэл ба усалгаатай хөдөө аж ахуй төсөл (COL болон OCR) -I	87,855.5	27,515.2	60,340.3
	Хүнсний ногооны үйлдвэрлэл ба усалгаатай хөдөө аж ахуй төсөл-II	6,945.1	347.3	6,597.8
	Хүнсний ногооны үйлдвэрлэл ба усалгаатай хөдөө аж ахуй төсөл (COL болон OCR) 3896	51,046.5	206.0	50,840.5
9	Жижиг дунд үйлдвэрийг дэмжих байгаль орчныг хамгаалах 2 үе шаттай төсөл	74,700.0	74,700.0	-
	Нийт	781,108.5	560,770.7	220,337.8

Эх сурвалж: Сангийн яам

1.5 Харин олон улсын байгууллага, хандивлагч орны санхүүжилтээр хэрэгжүүлж байгаа дараах 12 төслийн мэдээлэл “Монгол Улсын Засгийн газрын гадаад зээл, тусламжийн төсөл, арга хэмжээний мэдээллийн нэгдсэн сан” цахим систем (www.odamis.mof.gov.mn)-д бүртгэлгүй байна.

(www.odamis.mof.gov.mn) цахим системд бүртгэлгүй төслүүд

№	ТӨСӨЛ ХӨТӨЛБӨРИЙН НЭР	ТАЙЛБАР
1	Ногоон алт, малын эрүүл мэнд төсөл	Швейцарийн хөгжлийн агентлаг санхүүжилтээр донор байгууллагын дэргэд хэрэгжсэн.
2	Үхрийн сүрьеэ, Адууны ям өвчний хяналт /Япон болон Монгол улсын хамтарсан ШУТТөсөл (SATREPS project)/	МЭХ-нд хэрэгжиж байгаа
3	ЖАЙКА, Төрийн болон хувийн хэвшлийн малын эмч нарын практик ур чадварыг бэхжүүлэх төсөл	Донор байгууллагын дэргэд хэрэгжиж байгаа
4	ТТ 9887 МОН – Тэжээлийн Тогтвортой Менежмент /техник туслалцаа/	

5	ХАА нэмүү өртгийн сүлжээг дэмжих төсөл ТА-8960:МОН /техник туслалцаа/	АХБ-ны санхүүжилтээр "Монконсалт" ХХК хэрэгжүүлж байна
6	Тогтвортой Хөдөө аж ахуй төсөл /буцалтгүй тусламж/	ХБНГУ-ын санхүүжилтээр донор байгууллагын дэргэд хэрэгждэг
7	Хөдөө аж ахуйн салбарын нэмүү өртгийн сүлжээний мастер төлөвлөгөөний төсөл /техник туслалцаа/	Жайка санхүүжилтээр донор байгууллагын дэргэд хэрэгждэг
8	Хоршоодод суурилсан хөдөө аж ахуйн түүхий эдийн тогтвортой хангамжийн төсөл /техник, туслалцаа/	АХБ-ны дэргэд хэрэгждэг
9	Монгол малыг эрүүлжүүлэх хөтөлбөрийн 2 дугаар үе шат/буцалтгүй тусламж/	ОХУ-ны ЗГ-ын санхүүжилтээр хэрэгждэг
10	Монгол ногоо-2 хөтөлбөр 1 дүгээр шат /буцалтгүй тусламж/	ШХА-ын санхүүжилтээр донор байгууллагын дэргэд хэрэгжсэн.
11	Монгол ногоо-2 хөтөлбөр 2 дугаар шат /буцалтгүй тусламж/	
12	/Ковид 19-ийн Хямралын Үе дэх Монгол Улсын Хүнсний Аюулгүй Байдлын Эрсдэлийн Удирдлага ТТ 6584 МОН	АХБ-ны санхүүжилтээр "Монконсалт" ХХК хэрэгжүүлж байна

Эх сурвалж: ХХААХҮЯ-ны албан бичиг

1.6 Дээрх төсөл хөтөлбөр нь цахим систем (www.odamis.mof.gov.mn)-д бүртгэлгүй нь Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.4²-д заасан төсвийн бүрэлдэхүүн хэсэгт багтаагүйгээс төсвийн иж бүрэн, үнэн зөв байдлыг хангасан байх зарчим алдагдсан байна.

1.7 Мөн зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжиж буй төслийг хэрэгжүүлэгч байгууллага нь Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.5-д заасан хариуцлагатай байх зарчмыг, 6 дугаар зүйлийн 6.6.1³, Сангийн сайдын 2021 оны 04 дүгээр тушаалаар баталсан “Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгийг ашиглах, эдгээр хөрөнгөөр санхүүжих төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, зохион байгуулах, санхүүжүүлэх, хяналт тавих, үнэлэх” журмын /цаашид СС-ын 2021 оны журам гэх/ 7.3⁴-д заасныг тус тус мөрдөж ажиллаагүй байна.

1.8 Төслүүдийг АХБ, Дэлхийн банк, ХАА-г хөгжүүлэх сан, ЖАЙКА зэрэг олон улсын байгууллагуудын хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийн эх үүсвэрээр санхүүжүүлж байгаа бол хэрэгжих хугацааны хувьд дараах байдалтай байна. Үүнд:

Төслийн зээлийн гэрээний хугацаа

№	Төслүүдийн нэр	Төслийн хугацаа		Хэрэгжилтийн төлөв	
		эхлэх	дуусах	дууссан	хэрэгжиж байгаа
1	Зах зээл ба бэлчээрийн удирдлагын хөгжил /Нэмэлт санхүүжилт/	2018.05.10	2023.09.30		1
2	"Трактор, хөдөө аж ахуйн техник, тоног төхөөрөмж нийлүүлэх төсөл" /зээл/	2021.05.13	2027.10.15		1
3	Зээлийн батлан даалтын тогтолцоог дэмжих замаар эдийн засгийг төрөлжүүлж, ажлын байрыг бий болгох /зээл/	2016.04.14	2023.12.31		1
4	"ХАА, хөдөөгийн хөгжлийн төслийн Нэмэлт санхүүжилт" төсөл	2016.03.01	2021.06.30	1	
5	"Хүнсний ногооны үйлдвэрлэл ба усалгаатай хөдөө аж ахуй" /зээл, буцалтгүй тусламж/	2020.05.06	2026.9.30		1
6	Жижиг дунд үйлдвэрийг дэмжих байгаль орчныг хамгаалах 2 үе шаттай төсөл	2011	2018	1	
7	Хоршоолсон хэлбэрээр ногооны аж ахуй эрхлэх замаар өрхийн амьжиргааг сайжруулах төсөл /буц. тусламж/	2018.03.26	2023.12.31		1
8	Экспортыг дэмжих төсөл /зээл/	2020.01.01	2023.12.31		1
9	МАА-н эдийн засгийн эргэлтийг нэмэгдүүлэх төсөл /зээл/	2020.02.06	2025.06.30		1
	НИЙТ			2	7

Эх сурвалж: ХХААХҮЯ-ны төслийн мэдээлэл

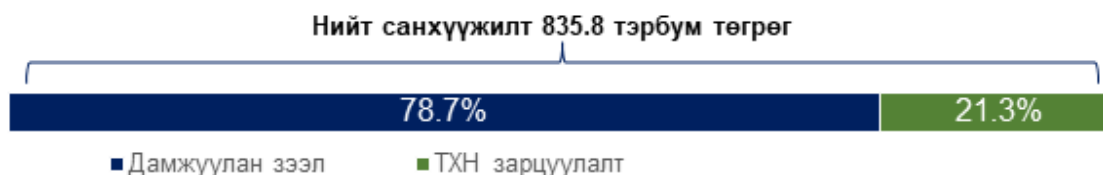
1.9 Хүснэгтээс үзэхэд "ЖДҮ-г дэмжих байгаль орчныг хамгаалах 2 үе шаттай төсөл 2018 онд бүрэн хэрэгжиж дууссан, "ХАА, хөдөөгийн хөгжлийн төсөл"-ийн нэмэлт санхүүжилтээр хэрэгжүүлж буй төсөл 2021 оны 6 сард дууссан бөгөөд Сангийн сайдын 2021 оны 04 дүгээр тушаалаар баталсан журмын 10.10⁶-д заасны дагуу үр нөлөөний тайланг холбогдох төслийн нэгж хийгээгүй байна.

1.10 Иймд Гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлж дууссан төслийн үр нөлөөг үнэлэх нэгдсэн шалгуур, аргачлалыг баталж мөрдүүлэх шаардлагатай байна.

БҮЛЭГ 2. ГАДААДЫН ЗЭЭЛ, ТУСЛАМЖИЙН ХӨРӨНГӨӨР ХУУЛЬД ЗААСАН ШАЛГУУР ХАНГААГҮЙ, ЗУРАГ ТӨСӨВ, ТЕХНИК, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮНДЭСЛЭЛ, ТООЦОО СУДАЛГААГҮЙ ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭГ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН БАЙНА

2.1 Засгийн газрын шугамаар хөдөө аж ахуйн салбарт зээл, тусламжаар хэрэгжүүлэхээр 213.7 сая.ам доллар, 3.8 сая евро, 5.0 тэрбум иений гэрээ байгуулснаас 2016-2023 оны байдлаар нийт зээл, тусламжийн 835.8 тэрбум төгрөгийн зарцуулалтын 657.3 тэрбум төгрөгийг арилжааны банкаар дамжуулан олгож, 178.6 тэрбум төгрөгийг Төсөл хариуцсан нэгжээр дамжин төслийн гүйцэтгэлд зарцуулагдсан байна.

Дүрслэл 10. Нийт санхүүжилтийн мэдээлэл

2.2 Зээлийн батлан даалтын тогтолцоог дэмжих замаар эдийн засгийг төрөлжүүлж, ажлын байрыг бий болгох төслийн 171,439.8 сая төгрөг, ЖДҮ-ийг хөгжүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах 2 үе шаттай төсөл-ийн 357,318.0 сая төгрөг, Хөдөө аж ахуй, хөдөөгийн хөгжил нэмэлт санхүүжилт төслийн 128,776.2 сая төгрөгийг тус тус дамжуулан зээлсэн байна.

2.3 Хөдөө аж ахуйн салбарын төсөл хариуцсан нэгж 2016-2023 оны хагас жилийн хооронд 178.6 тэрбум төгрөгийг зарцуулсан ба зээл, тусламжийн гүйцэтгэлийг ангиллаар тоног төхөөрөмжид 33.9 тэрбум төгрөг, барилга байгууламжид 46.8 тэрбум, сургалтад 6.9 тэрбум төгрөг, зөвлөх үйлчилгээний зардалд 32.1 тэрбум төгрөг, дэмжлэг туслалцаанд 29.1 тэрбум төгрөг, ТХН-ийн үйл ажиллагааны зардалд 13.5 тэрбум төгрөгийг зарцуулсан байна.

ТХН-ийн зарцуулсан зардлыг ангилж харуулбал дараах байдалтай байна.
ХАА-н салбарын зээл, тусламжийн зарцуулалтын хувь хэмжээ

Эх сурвалж: Аудитын баг

Тусламжаар бий болгосон хөрөнгийн ашиглалт хангалтгүй байна

2.4 Хоршоолсон хэлбэрээр ногооны аж ахуй эрхлэх замаар өрхийн амьжиргааг сайжруулах буцалтгүй тусламжийн төслийн хүрээнд Сэлэнгэ аймгийн Ерөө суманд 500 м2 өвлийн хүлэмж барих ажлын худалдан авах ажиллагааг 2020 онд ХХААХҮЯ-аас зохион байгуулж Мандал өргөө голомт ХХК гүйцэтгэгчээр сонгон шалгарч 229.6 сая төгрөгийн гэрээ байгуулсан байна.

Өвлийн хүлэмжийн гадна, дотор талаас /Ерөө сум/

2.5 Гэрээний дагуу өвлийн хүлэмжийн барилгын ажлыг 2021 оны 08 дугаар сард дуусган хүлээлгэн өгч тухайн сараас эхлэн тариалалт хийсэн боловч 2021 оны 11 сараас хөрсөнд хөлдөлт явагдаж өвлийн улиралд ашиглах боломжгүй болсноор тариалалт зогсож, хүлэмжийн барилга ашиглалтгүй болжээ.

2.6 Мөн Сэлэнгэ аймгийн Ерөө суманд 100 тонны багтаамжтай хүнсний ногооны агуулах барих" төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг 2022 онд ХХААХҮЯ зохион байгуулж, гүйцэтгэгчээр "Грийтволл Ковер" ХХК-ийг сонгон шалгаруулан 49.3 сая төгрөгөөр гэрээ байгуулсныг 2023 оны 3 дугаар сард ашиглалтад хүлээлгэн өгсөн боловч ашиглалтад өгсний дараа хүчтэй борооны улмаас агааржуулалтын хоолойгоор ус орсноор доторх чийгшил нэмэгдэн, цахилгааны гэмтэл гарч, гэмтлийг засварлалал зоорийг ашиглах боломжгүй болсон байна.

Зоорины гадна тал /Ерөө сум/

2.7 Тухайн барилга байгууламжийн чанарт Барилгын тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.1.5-д "барилгын ажлын үе шат бүрд зохиогчийн хяналт хийлгэж, хөндлөнгийн лабораторийн шинжилгээгээр материал, хийц, бүтээц, эдлэхүүний чанар, аюулгүй байдлын техникийн үзүүлэлтүүдийг тодорхойлуулж, холбогдох зардлыг хариуцах"-гэж заасныг хэрэгжүүлж ажиллаагүй байна.

2.8 Буцалтгүй тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлж буй төсөл, арга хэмжээг оновчтой төлөвлөгөөгүйгээс шалтгаалж 909-МОН гэрээний зарцуулагдаагүй үлдэгдэл 335.5 мянган ам.доллар, 0684 МОН гэрээний зарцуулагдаагүй үлдэгдэл 105.3 мянган ам.доллар нийт 440.8 мянган ам.доллар байна. Иймд тусламжийн хөрөнгийг зориулалтын дагуу, үр дүнтэй ашиглах нь зүйтэй байна.

2.9 Хүнсний ногооны үйлдвэрлэл ба усалгаатай хөдөө аж ахуй төслийн хүрээнд Говь-Алтай аймгийн, Халиун, Ховд аймгийн Эрдэнэбүрэн Алтай, Баян-Өлгий аймгийн Баяннуур, Сагсай, Завхан аймгийн Тэлмэн, Улиастай Сэлэнгэ аймгийн Сант, Төв аймгийн Батсүмбэр, Хэнтий аймгийн Хэрлэн сумдын нутагт усалалтын систем барих сэргээн засварлах ажил хийхээр төлөвлөсөн байна.

2.10 Төсөл хэрэгжүүлэгч байгууллага төслийн зураг төсвийг иж бүрэн боловсруулж батлаагүйгээс 9 байршилд барьж буй услалтын системийн зураг төсөв өөрчлөгдөж төсөвт өртөг 6.6 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэх шалтгаан болсон байна.

2.11 Мөн гүйцэтгэгч сонгон шалгаруулалттай холбоотой шүүхийн маргаанаас Завхан аймгийн Улиастай сумын услалтын системийн ажил зогссон бол нийт төслүүдийн хувьд ажлын гүйцэтгэлийг бодитоор үнэлж дүгнээгүй, гэрээт хугацаанд ашиглалтад хүлээлгэн өгөх боломжгүй болсон нь тариалан эрхлэгч өрхийн орлогын эх үүсвэрт сөргөөр нөлөөлөхөөр байна. Тухайлбал:

- Баяннуур сумын усжуулалтын системийг шинэчлэх төсөл Баяннуур сумаас урьд зүгт 161 га талбай газрыг хамрахаар байгаа бөгөөд ажлын гүйцэтгэл 68 хувьтай буюу төлөвлөсөн хэмжээнд хүрээгүй,
- Завхан аймгийн Улиастай суманд 64 га талбайг усжуулах ажлын гүйцэтгэл шүүхийн маргааны улмаас 2022 оноос хойш 30 хувийн гүйцэтгэлтэй зогссон,
- Мөн аймгийн Тэлмэн суманд 500 га талбайг усжуулах ажлын гүйцэтгэл Хүрэн талын услалтын системийг шинэчлэн сайжруулах барилгын ажлын зураг төслийг тухайн төсөл хэрэгжих газар дээр ирж үзэхгүйгээр зургийг хийсэн нь бодит нөхцөл байдалтай нийцээгүйгээс алдаатай болсон,
- Зургийн гүйцэтгэгч байгууллагаас ажлын ерөнхий зургийг өөрчлөх саналыг холбогдох газарт хүргүүлсэн ч шийдэгдээгүй,
- Ажлын зураг төсөлд тусгагдсан бороожуулагч машинаар услах талбайн голоор Мөрөн-Улиастайг холбосон 110 кв-ын өндөр хүчдэлийн цахилгаан шугам дайран гарч байгааг зураг төсөлд тусгаагүй,
- Энэ нь бороожуулагч машиныг зураг төсөвт тусгасан талбайд суурилуулах боломжгүй байдлыг бий болгосон,
- Цахилгааны эх үүсвэрийг гэрээнд заасан газраас авах боломжгүй нөхцөл байдал үүссэн г.м
- Хөвд 2022 онд Эрдэнэбүрэн суманд 2000 га услалтын системийн барилгын ажил шинээр хийгдэхээр төлөвлөгдсөн, 2023 оны 7 дугаар сард 1000 га газар болгон өөрчилсөн, одоогоор ажил эхлээгүй байна.

2.12 Хүнсний ногооны үйлдвэрлэл, усалгаатай газар тариалан төслийн зарим байршилд хэрэгжүүлэх ажлыг эхлүүлээгүй, эхлүүлсэн ажлын явц зогсонги байдалд хүрснийг шийдвэрлэхгүйгээр услалтын системийн байгууламж барих арга хэмжээг өөр байршилд төлөвлөж байгаа нь санхүүжилтийг үр ашиггүй болгох эрсдэл үүссэн байна.

Зээл тусламжаар хэрэгжиж байгаа төслийн хэрэгжилтийн талаарх мэдээллийн ил тод байдал хангагдахгүй байна

2.13 Гадаадын зээл, тусламжаар санхүүжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх ажлын хэсгийн үйл ажиллагаа Засгийн газрын 2016 оны 176 дугаар тогтоолоор баталсан “Гадаадын тусламж авах, зарцуулах, удирдах, бүртгэх, тайлагнах” журам, Сангийн сайдын 2021 оны 04 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгийг ашиглах, эдгээр хөрөнгөөр санхүүжих төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, зохион байгуулах, санхүүжүүлэх, хяналт тавих, үнэлэх” журмаар тус тус зохицуулж байна.

2.14 Гадаад зээл, тусламжийн төсөл, арга хэмжээний үр ашгийг нэмэгдүүлэх, хяналтыг сайжруулах, ил тод байдлыг дээшлүүлэх, төсөл хэрэгжүүлэгч байгууллага, төсөл хэрэгжүүлэх нэгжийн үүрэг хариуцлагыг өндөржүүлэх, төслийн үйл ажиллагааны ил тод байдлыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн “Монгол Улсын Засгийн газрын гадаад зээл, тусламжийн төсөл, арга хэмжээний мэдээллийн нэгдсэн сан” цахим систем (www.odamis.mof.gov.mn) нэвтрүүлсэн ч хэрэгжилт хангалтгүй байна.

2.15 Салбарын яамнаас 2021 онд Хөдөө аж ахуй, хөдөөгийн хөгжил төслийн хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ үнэлгээ хийж тайлан дүгнэлт гаргасан ч зээлийн хөрөнгөөр санхүүжсэн техник туслалцаа, тоног төхөөрөмж, хүнсний туслалцааны үр дүнг тооцоогүй байна.

2.16. Яамны зүгээс Сангийн сайдын 2021 оны 04 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгийг ашиглах, эдгээр хөрөнгөөр санхүүжих төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, зохион байгуулах, санхүүжүүлэх, хяналт тавих, үнэлэх 26.3³⁴-д заасныг хэрэгжүүлж ажилладаггүй байна.

2.17 Иймд зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжиж байгаа эргэн төлөгдөх нөхцөлгүй техник туслалцааны ашиглалт, үр өгөөжийн хяналтыг хийж үр дүнг тооцож ажиллах шаардлагатай байна.

ДҮГНЭЛТ

Аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг гаргаж байна.

- Хөдөө аж ахуйн салбарт гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлсэн төсөл арга хэмжээний гүйцэтгэл удааширсан, зогссон, зориулалт өөрчлөгдсөн зэрэг нь зээлийн ашиглалтыг үр дүнгүй болгож байна.
- Хөдөө аж, ахуйн салбарт засгийн газрын шугамаар авч ашиглаж буй зээлийн санхүүжилтийн 16,3 хувийг буцалтгүй тусламж /бэлэн мөнгө, урамшуулал/-д, 18,0 хувийг зөвлөх үйлчилгээнд зарцуулснаар төслийн үндсэн зорилгын хамрах хүрээ хумигдсан байна.
- Гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр зураг төсөл, техник, эдийн засгийн үндэслэл, тооцоо судалгаагүй, төлөвлөлтийн шалгуур хангаагүй төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлсэн нь төслийн үр ашгийг бууруулж, төрөөс хөдөө, аж ахуйн салбарт баримтлах бодлогын зорилтыг дэмжихгүй байна.
- Гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжиж дууссан төслийн үр нөлөөний үнэлгээ хийгдэхгүй байгаа нь нэгдсэн шалгуур, аргачлалыг батлаагүйтэй холбоотой байна.
- Хөдөө, аж ахуйн салбарт гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжиж байгаа 12 төсөл, арга хэмжээг “Монгол Улсын Засгийн газрын гадаад зээл, тусламжийн төсөл, арга хэмжээний мэдээллийн нэгдсэн сан” цахим системд бүртгээгүй нь Монгол Улсын төсөв нэгдсэн байх суурь зарчимтай нийцэхгүй байна.
- Гадаадын зээл, тусламжийн зориулалт, ашиглалт, хэрэгжих хугацаа, үр дүн, холбогдох мэдээллийг төрийн захиргааны төв байгууллагын цахим хуудсанд ил тод, бүрэн байршуулаагүй нь, мэдээллийн ил тод байдлыг хангаж, олон нийтийн хяналт тавих боломжийг бүрдүүлээгүй байна.
- Гадаадын зээл, тусламжийн санхүүжилтээр бий болсон хөрөнгийн өмчлөл, эзэмшил, ашиглалтад хяналт тавьдаггүйгээс эзэнгүйдэж үрэгдэх, үнэгүйдэх эрсдэл үүсэн байна.
- Дамжуулан зээлдүүлсэн зээлийн эргэн төлөлтийг Монгол банкнаас баталсан банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур хангаагүй арилжааны банканд төвлөрүүлсэн нь зээлийг эргэн төлөх эх үүсвэр бүрдэхгүй байх нөхцөл байдал үүссэн байна.

ЗӨВЛӨМЖ

Аудитын дүн, дүгнэлт нотлох зүйлст үндэслэн дараах зөвлөмжийг өгч байна. Үүнд:

Сангийн сайдад

- ✓ Хөдөө, аж ахуйн салбарт гадаадын зээл, тусламжаар хэрэгжүүлж буй төслүүдийн дүн мэдээллийг Монгол Улсын Засгийн газрын гадаад зээл, тусламжийн төсөл, арга хэмжээний мэдээллийн нэгдсэн санд бүрэн оруулах;
- ✓ Засгийн газрын шугамаар авсан зээл, тусламжийн хэрэгжилтийн үр дүн, үр нөлөөг тооцох аргачлалыг баталж, мөрдүүлэх;
- ✓ Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгийг ашиглах, эдгээр хөрөнгөөр санхүүжих төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, зохион байгуулах, хяналт тавих, үнэлэх журмыг шинэчлэх;

Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайдад

- ✓ Хөдөө, аж ахуйн салбарт зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний мэдээллийг бүрдүүлж, зээл, тусламж хариуцсан нэгжийн чиг үүрэг, бүтэц, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгох;
- ✓ Засгийн газрын шугамаар авч ашиглаж буй гадаад зээлийн ашиглалтыг сайжруулж, гадаадын зээл, тусламжаар хэрэгжүүлж буй төсөл хөтөлбөрүүдэд үнэлгээ хийж, үр дүнг тооцох;
- ✓ Төслийн хүрээнд бий болсон хөрөнгийг хүлээлцэх, данс бүртгэлд тусгаж, эзэмшигч өмчлөгч, ашиглагчийг тогтоож хариуцуулах;
- ✓ Гадаадын зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжиж буй төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, зөвлөмжийн мөрөөр холбогдох арга хэмжээг тухай бүр авч хэрэгжүүлэх;
- ✓ Экспортыг дэмжих төслийг хэрэгжүүлэх заавар, арга зүйд өөрчлөлт оруулж, сонгон шалгаруулалтад оролцох жижиг, дунд, бичил бизнес эрхлэгчдийн оролцоог нэмэгдүүлэх;

Төсөл хэрэгжүүлэх нэгжид

- ✓ Төсөл хэрэгжүүлэх нэгжийн ажилтан, зөвлөх, шинжээчийг хөлсөөр ажиллуулахдаа хууль, тогтоомжид нийцүүлэн гэрээ байгуулан ажиллуулж бүх татвар, шимтгэл, хураамжийг төлүүлэх;
- ✓ Гадаад зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжиж буй төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтэд хяналт тавьж, явцын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ болон хэрэгжиж дууссаны дараа эцсийн үнэлгээг

хийж харьяалах төсвийн ерөнхийлөн захирагчид тайлагнах;

✓ Гадаадын зээл, тусламжаар хэрэгжиж буй төсөл арга хэмжээний зориулалт, ашиглалт, хэрэгжих хугацаа, үр дүн, холбогдох мэдээллийг цахим хуудсанд иж бүрэн байршуулах;

✓ Эрх бүхий гадаад улсын хуулийн этгээдийн боловсруулсан барилга байгууламжийн зураг төслийн баримт бичгийг Монгол Улсын эрх бүхий байгууллагатай хамтран баталгаажуулах, зураг төсөлд магадлал хийлгэх, захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлэх.

Аудитын явцад илэрсэн зөрчлийн нэгтгэл

№	Төслийн нэр	Зөрчлийн		Үүнээс	Төлбөрийн акт	Албан шаардлага
		Тоо	Дүн /сая.төг/	Зөвлөмж		
1	Мал аж ахуйн салбарын эдийн засгийн эргэлтийг нэмэгдүүлэх төсөл 6508-MN	5	454.7	3	-	2
2	Зээлийн батлан даалтын тогтолцоог дэмжих замаар эдийн засгийг төрөлжүүлж, ажлын байрыг бий болгох МОН-3338	3	3,962.2	2	-	1
3	Хөдөө аж ахуй, хөдөөгийн хөгжил нэмэлт санхүүжилт төсөл MON-3287, MON-3288- SF	11	13,521.8	3	-	8
4	“Хүнсний ногооны үйлдвэрлэл ба усалгаатай хөдөө аж ахуй” 3895-MON(COL), 3896-MON(OCR), 9205-MON	8	31,848.6	-	-	8
5	Жижиг дунд үйлдвэрийг дэмжих байгаль орчныг хамгаалах 2 үе шаттай төсөл МОН-П9	1	327.9	-	-	1
6	Хоршоолсон хэлбэрээр ногооны аж ахуй эрхлэх замаар өрхийн амьжиргааг сайжруулах МОН-9192	5	1,686.4		-	5
7	“Трактор, хөдөө аж ахуйн техник, тоног төхөөрөмж нийлүүлэх төсөл”	9	1,238.3	4	-	5
8	Зах зээл ба бэлчээрийн удирдлагын хөгжил /Нэмэлт санхүүжилт/	10	2,903.5	4	-	6
9	Экспортыг дэмжих төсөл 5879-MN	6	854.9	2	-	4
	Нийт	58	56,798.3	18	-	40